

Diaarinumero 2699/312/2009

Kirjaamo
Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 HELSINKI

31.5.2010

Lausunnon antajat
ProAgria Maaseutukeskusten Liitto
ProAgria Kymenlaakso

Lausunto maa- ja metsätalousministeriön pyyntöön Luomutietohankeraportista

Kommentointimenettely:

Ensin on kursivilla tekstilainaus ja sen jälkeen on kirjattu kommentti.

Alkusanat

Finnfood – luomun ja Luomuliiton nykyään isännöimä luomustrategiaryhmä on asettanut tavoitteet suomalaisen luomutuotannon kehittymiselle vuoteen 2015 mennessä.

Kommentti

Nykyisin Luomuliiton strategiaryhmässä ovat edustettuina lähinnä sidosryhmät, jotka käyttävät julkista rahaa ja ovat kiinnostuneita sen jakoperusteista. Eri luomuhankkeiden välinen vuoropuhelu on tärkeää, jotta hankkeet voivat tehdä keskenään yhteistyötä ja käyttää voimavaroja kohdennetusti.

Yhteisen strategian rakentaminen eri tuotannonaloista koostuvalle luomualalle on haasteellista. Se voitaisiin tehdä siten, että jokainen elintarvikeketju laatii oman näkemyksensä siitä, mitä se tavoittelee ja mihin toimenpiteisiin se on valmis. Elintarvikeketjujen edustajina pitää olla yritysten toimitusjohtajia, jotka voivat itse sitoutua ja sitouttaa yrityksensä ketjun tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Nykyisen strategian tavoitearvot ovat epärealistisia, sillä määrittelytyössä ei ole ollut niitä henkilöitä, jotka voivat tehdä asioille jotakin.

Nykyiseen strategiaan ei myöskään liity selkeitä vuosittain seurattavia tavoitteita tai toimenpiteitä. Strategiasta puuttuu myös tavoitteellinen aikataulutettu seuranta sekä seurantaryhmä.

Strategian rakentamisen vetovastuutahon pitää nauttia elintarvikeketjun yritysten luottamusta. Se ei voi olla ketjuyritys, eikä edunvalvontaorganisaatio.

Luomun elintarvikeketjun toimintaohjelma -selvityksessä todettiin, että suomalainen luomun toimijakenttä on varsin huonosti järjestäytyneenä.

Kommentti

Järjestäytymisastetta voidaan nostaa mahdollistamalla tuotannonaloittainen (esim. vilja) ketjuyhteistyö. Tämä työ on aloitettu Vilja-alan yhteistyöryhmän toimesta. Luomuviljaketjutyön yhteydessä on havaittu esim., että Suomessa ei kerätä luomusta systemaattisesti tilastoaineistoja tai markkinatietoja ym. jotka lisäävät ketjun läpinäkyvyyttä ja toisaalta mahdollistavat strategiaseurannan. Näitä tietoja on lähdetty keräämään yhdessä Tiken ja VYR:n muun tietojen keruun kanssa.

Selvitystyössä on pyydetty ja saatu yhteydenottoja liki kaikilta alan keskeisiltä toimijoilta sekä myös kansalaiskeskustelu www.otakantaa.fi kautta. Työtä ovat ohjanneet maa- ja metsätalousministeriön luomutuotantoa sivuavien rahoituskanavien ja ohjelmien vastuullisten virkamiesten työryhmä, kansallinen luomustrategiaryhmä sekä Luomuliiton hallitus. Tästä huolimatta esitetyt ehdotukset on tehty edellisistä tahoista riippumattomiksi ja ne edustavat ennen kaikkea allekirjoittaneen omaa näkemystä, jossa on hyödynnetty yli 15 vuoden työuraa....

Kommentti

Strategiaraportti, jossa taustaksi haastatellaan ketjun toimijoita, on tehtävä ensisijassa keskeisten toimijoiden näkemyksen eikä kirjoittajan henkilökohtainen näkemyksen mukainen. Tätä osin raportti jää ikään kuin vajaaksi. Raportista heijastuu myös elintarvikeketjun teollisuus-kuluttajapään heikompi painotus, mikä viestittänee, että koko ketju ei sittenkään ole kattavasti mukana luomun kehittämisessä.

Alkutuotanto

Ehdotukset alkutuotantosektorille; viljelijöiden ja koko alan keskeistä tiedonsaantia tulee parantaa. Luomuliitto.. Luomulehti..

Kommentti

Tiedottaminen tulee perustua ensisijassa elintarvikeketjujen omiin tarpeisiin. Tiedon välityskanavina ovat ensisijassa yritysten ja organisaatioiden omat sivut, josta tieto voidaan linkittää luomualan yhteisille sivuille (esim. luomu.fi).

Valvontajärjestelmä

Kommentti

Virallisessa valvonnassa on kaksi tasoa: EU-tukivalvonta, jossa sovelletaan samanlaisia periaatteita kuin muissakin ympäristötuen erityissopimuksissa, ja sertifiointi, jolla vahvistetaan tuotteen luomukelpoisuus kaupassa. Sertifioinnin maksaa viljelijä itse, mutta puutteet siinä voivat aiheuttaa menetyksiä myös EU-tuissa, vaikka tukisanktiot eivät kuulu sertifiointin periaatteisiin. Eli luomusertifiointitarkastuksen seuraamukset tulee näkyä vain luomutuotteiden markkinointikieltoina tai –huomautuksina.

Nämä kaksi valvonnan tasoa tulee pitää toisistaan täysin erillisinä, vaikka toimeenpanija olisi sama organisaatio.

Luomutarkastuksen ja neuvonnan eriyttäminen

Luomuneuvonta ja luomutarkastustoiminta tulee eriyttää jatkossa entistä selkeämmin toisistaan.

Kommentti

Esitetty ehdotus lisää toiminnan sisäisiä kustannuksia. Tarkastustoiminnan yhteydessä pitäisi voida tehdä neuvontatyötä, josta pitäisi voida laskuttaa ja kirjata kirjanpitoon neuvontatyötunnit. Neuvonta on jo uudistumassa ehdotettuun suuntaan. Neuvonnalle on rakenteilla kolmiomalli, jossa kolmion kannan muodostavat tarkastustoimintaa tekevät neuvojat. Tarkastajista on mahdollista kouluttaa luomuneuvojia ja neuvojista puolestaan erikoisneuvojia. Kolmion kärjen muodostava erikoisneuvojaryhmä valittiin tämän vuoden keväällä ja tässä ryhmässä on erikoisosaamista yksimahais-, nauta, kasvinviljely sekä puutarhapuolelle. Lisäksi valittiin henkilö luomuelintarvikeketjun hallintaan. Ryhmän keskeisenä tavoitteena on hakea luomualan uusinta tietoa ja välittää sitä muille neuvojille sekä asiakkaille, joita kaikki luomuketjun jäsenet edustavat. Tieto on esim. tutkimustietoa tai tietoa muiden ketjujen toiminnasta tai tavoitteista.

Luomututkimus

Luomulle olisi saatava luomututkimusstrategia ja sitä tukeva tutkimusohjelma, joita päivitetään joka kolmas vuosi. ...

Kommentti

Luomututkimusstrategiana tulee olla elintarvikeketjujen tarpeisiin sekä tavanomaisen tuotannon kehittämiseen perustuva tutkimus.

Luomututkimuksen pitäisi osallistua laaja-alaisiin elintarvikeketjun tutkimushankkeisiin, joissa ei tutkita pelkästään luomua. Tällöin luomututkimusosiosta vastaavat luomuasiantuntijat.

Tutkimuksen tulee linkittyä myös opetuksen ja neuvonnan kanssa.

Elintarvikeketjuissa tarvitaan säännönmukaisia kuluttajatutkimuksia, joissa selvennetään kuluttajien käyttäytymisperusteita. Nämä tutkimukset osoittavat faktoja ja lisäarvotekijöitä, mistä kuluttajat ovat kiinnostuneita ja mitkä asiat myyvät parhaiten. Tutkimukset auttavat jalostuksen suunnittelussa sekä hinnoittelussa. Vastaavasti tutkimustuloksiin perustuvalla ketjun yhteisellä kehittämisellä on paremmat mahdollisuudet onnistua.

Neuvonta

Luomualan kehittyminen vaatii 100 %:sta luomuneuvontatiimiä, joka pystyy välittämään alan keskeistä tietoa tasapuolisesti ja puolueettomasti sekä yksityisille neuvojille että valtionapua nauttivien järjestöjen neuvojille.

Kommentti

ProAgriaan on perustettu luomun erikoisneuvojaryhmä, joka tukee yllä olevaa tavoitetta ja keskittyy 100 % luomuun. Toiminta on käynnistysvaiheessa ja sen tavoitteena on myös tiivistää maakuntien luomuyritystoiminnan välistä yhteistyötä ja käyttää hyväksi alueellisia neuvontahankkeita. Toimintamallia pilotoidaan luomuvalkuaisrehuketjun kehittämishankkeessa, joka aloitettiin tämän vuoden alussa. Valtakunnallista hanketta vetää erikoisneuvoja. Alueilla hankkeita vetävät paikalliset luomuneuvojat, jotka aktivoivat esim. viljelijöitä toimimaan viljelijärenkaissa. Lisäksi käytetään erikoisneuvoja, jotka vastaavat esim. kotieläinten ruokinnasta tai valkuaiskasvien viljelystä ja tehdään yhteistyötä esim. MTT:n Omavara - ja Ruralia -instituutin luomutietoverkkohankkeen kanssa. ProAgrialla on käytettävissä myös oma verkko-oppimisalustansa, jonka käyttö tukee erikoisneuvojen toimintaa eri puolilla Suomea. Edellä mainittu toimintatapa on riittävä tasapuolisen ja puolueettoman keräämiseen ja välittämiseen.

Ulkomaisia opintomatkoja tulisi jatkossa hyödyntää nykyistä enemmän.

Hankerahoituksessa ulkomaisten opintomatkojen kustannuksiin tulisi suhtautua nykyistä sallivammin.

Kommentti

Hankerahoituksessa ohjausryhmän pitäisi voida päättää ulkomaan matkoista ja niiden sisältötarpeista. Nykysäädöksiin on vaikea hankkia ulkomaista tietoa hankerahoituksella.

Menekinedistäminen ja viestintä

Luomusta kertovalle menekinedistämislle on olemassa selvä tarve, sillä niin kauppa kuin kuluttajat kaipaavat materiaalia, jossa selkeästi, raikkaasti ja positiivisesti kerrotaan luomun hyödyistä ja saatavuudesta.

Kommentti

Menekinedistäminen on asia, jossa on saatava kauppa mukaan. Kaupan mukaan tulo edellyttää luotettavaa tarjontaketjua ja sen tuottamaa hyvää tuotetta, johon kauppa voi luottaa. Jatkojalostajan olisi hyvä sijoittaa tuottamansa tuote hyvämaineisen ja vetovoimaisen brändin alle, kuten esim. Edam-juusto, jotta kuluttajien olisi helppoa ja turvallista ostaa se. Malli edellyttää ketjun yhteistyötä

ja tämän tueksi olisi hyvä saada menekinedistämistä rahaa siihen tarpeeseen jonka ketju näkee tarpeelliseksi.

Uudet toimintamallit

Taulukko: Keskitetyn ja hajautetun mallin yhdistelmä:

luomun osuus merkittävä 2-8 %

Organisaatiomalli: Yhdistelmämalli, luomulla keskitetty oma valtakunnallinen toiminta, mutta alueelliset ja erikoisaiheiden palvelut tavanomaisten organisaatioiden kautta

Kommentti

Vilja-alalla mallia toteutetaan VYR:n luomutyöryhmän kautta, jota ProAgria tukee erikoisneuvojatoiminnalla ja alueellisella neuvonnalla.

Luomutalli vai www.luomu.fi?

Luomuliitto nykyistä laajempaan toimijana.

Kommentti

Ehdotuksen vaikutuksista kannattaisi tehdä objektiivinen riskianalyysi, mitä hyötyjä, haittoja sekä kustannuksia toimintapolitiikan muuttaminen aiheuttaisi.

Luomuvienti

Kommentti

Luomuvientiä n. 90 % tapahtuu luomuviljasektorilta. Sektorin tavoite on saada kotimainen tuotanto ohjattua kotimaiseen jalostukseen. Ongelmana tämän hetkessä tuotannonohjauksessa on hintaodotus, joka estää tiloja myymästä raaka-ainetta jalostuksen maksamaan hintaan. Tarvitaan lisäkeskustelua yhteisistä ponnisteluista markkinoiden tasapainottamiseksi, jotta koko ketjun toimivuus varmistetaan ja jotta raaka-ainetuontia ei tarvitsisi harjoittaa nykytasoisena.

Luomun keskeiset toimijat

Luomustrategiaryhmä jatkaa luomun ytimen ja sanoman terävöittämistä sekä toimii osaltaan menekinedistämistä tekevien tahojen yhteistyö- ja keskustelufoorumina. Strategiaryhmä voi antaa myös lausuntoja rahoituksesta päättävälle taholle kunkin vuoden painopistealueista menekinedistämisessä ja viestinnässä.

Kommentti

Jos tarvitaan yleistä luomustrategiaa, niin se tulee koostaa eri elintarvikeketjujen omista strategioista. Näillä strategioilla tulee olla omat vastuuhenkilönsä, jotka voivat kokoontua pohtimaan yhteisen luomuviestinnän tavoitteita ja antamaan lausuntoja rahoituksesta päättävälle taholle kunkin vuoden painopistealueista. Strategiaryhmässä on oltava ketjun eri toimijoiden edustajat, joilla on oikeasti mahdollista päättää asiasta.

Vilja-alan yhteistyöryhmä ja luomuviljastrategiaryhmä

Kommentti

Luomuviljaketju on tiivistänyt yhteistyötään parin viimeisen vuoden aikana. Tarjontaketjulle (viljan viljely, hankinta ja jauhatus sekä leivonta) on rakennettu yhteistyömalli, jossa seurataan yhteisesti sovittujen mittareiden avulla ketjun tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista. Valittuja mittareita voidaan käyttää myös yrityskehittämisen seurannassa.

Menettelyllä saadaan esille, missä asioissa viljaketju haluaa kehittyä ja mitkä tiedot ovat ketjun yhteisessä käytössä. Tämän lisäksi sovitut tavoitearvot kehittävät tavoitteellista ajattelua tarjontaketjun yrityskehittämisessä.

Ketjun toiminnan hallitsemiseksi ja tulosten aikaan saamiseksi edellytetään, että ketjun yhteisten toimenpiteiden toteuttamisesta tulee sopia ketjun sisällä; kuka tekee, mitä ja milloin. Toimenpiteet tulee toteuttaa ajallaan ja niiden toteutumista tulee seurata. Tämä toimintatapa vähentää luomuviljaketjun hajanaisuutta ja parantaa ketjun ennustettavuutta ja siten vähentää ongelmaksi koettua suhdannesidonnaisuutta. Luomuviljaketjun seurannasta ja jatkotoimenpiteiden suunnittelusta vastaa Vilja-alan yhteistyöryhmän alla toimiva luomutyöryhmä.

Luomutyöryhmässä ovat mukana Rostenin Leipomo, Helsingin Mylly, Pohjolan Luomu, Kankaisten Öljykasvit, MTT, ProAgria, Luomuliitto, MTK ja Boreal. Luomuviljaketjun markkinat ovat erilaiset ja ketjun toiminta on tiiviimpää kuin tavanomaisessa viljaketjussa. Tämän vuoksi VYR haluaa varmistaa ja tukea luomutyöryhmän avulla suomalaisittain erityislaatua tuottavan viljaketjun toimintaa. Luomuviljaketjun tavoitteena on tuottaa korkealaatuisia luomuviljatuotteita kuluttajille niin Suomeen kuin ulkomaille siten, että ketju on kannattavin luomuviljan tarjontaketju Euroopassa.

Viime syksynä perustetun luomutyöryhmän toiminta pohjautuu luomuviljan tarjontaketjun kilpailukykyä kehittävään hankkeeseen (2006-2009). Hankkeessa todettiin, että luomuviljaketjun kotimaiseen tuotantoon perustuvat kasvutavoitteet edellyttävät kotimaisen viljamäärän mukauttamista markkinatilanteeseen. Luomuviljaketjun tarpeiden mukaiset viljelykiertosuunnitelmat ovat avainasemassa koko ketjun kilpailukyvyn näkökulmasta. Esimerkiksi alituotantotilanteessa viljelykiertojen optimointi tuottaa ketjulle lisää viljaa ja tiloille lisätuloja, vähentää satovaihteluita ja parantaa sadon laatua. Viljan ylituotantotilanteessa viljelykiertojen ohjaaminen öljy-, valkuais- tai nurmikasvien tuotantoon parantaa tilojen taloutta ja vastaavasti ketjun kokonaistilanteen hallintaa. Ketjun tarpeiden mukaisten viljelykiertojen laatiminen edellyttää neuvonnallista tukea ja alkutuotannon rinnalla kulkemista.

Luomuviljaketjun yhtenäinen toiminta markkinasuhteiden yli mahdollistaa tavanomaisten viljatilojen siirtymisen luomutuotantoon. Valtiovallan sitoutuminen ketjun kehittämiseen vahvistaa luomuviljaketjun mahdollisuuksia. Lisäksi tietojen hankinta, niiden säännönmukainen keruu ja käyttö ovat avainasemassa ketjun kehittymisen ja ketjuohjauksen näkökulmasta. Hankkeen vastuutahona oli ProAgria Kymenlaakso ry.

Yhteenvedo raportista ja luomualan kommentoinnista

Raportin rajaus olisi selkeyttänyt kokonaisuutta. Nyt pyrittiin vastaamaan kaikkeen, eikä siihen ollut mahdollisuutta. Raportin keskeiset viestit jäivät julkilausuman tasolle, eikä niitä sidottu mitenkään olemassa olevaan strategiaan tai sen toimenpiteisiin.

Pohdinnoissa olisi hyvä ollut ottaa kantaa, miten eri vaikuttavien tahojen kuten esim. opetushallituksen sitouttaminen olisi mahdollista. Vastaavasti ketjun kehittämiseen liittyvä liikkeenjohdollinen näkemys puuttui. Yritysten ja ketjun pitäisi kehittyä samaan suuntaan yrityskohtaisten toimenpiteiden kautta.